

СТАНДАРД СТАРОСЛОВЕНСКОГ КИРИЛИЧКОГ ПИСМА

ИНИЦИЈАЛНИ ПРЕДЛОГ

Научни аутори (на захтев Манастира Хиландара, 2003): **Зоран Костић, Виктор Савић** - 2006
Институционални аутор: **Српска академија наука и уметности (САНУ)** - 2007

ПОБОЉШАНИ ПРЕДЛОГ

Аутори: **Учесници Београдске конференције**

Хајнц Миклас, Јоханес Рајнхарт (Аустрија); **Румјан Лазов, Анисава Милтенова** (Бугарска); **Стана Јанкоска, Виолета Мартиновска** (Македонија); **Елена Л. Алексејева, Виктор А. Баранов, Анатолиј А. Турилов** (Русија); **Душица Грбић, Јасмина Грковић–Мејдор, Гордана Јовановић, Зоран Костић, Катарина Мано-Зиси, Предраг Миодраг, Слободан Павловић, Виктор Савић, Гојко Суботић, Гордана Томовић, Ђорђе Трифуновић, Бранкица Чигоја, Новка Шокица, Ирена Шпадијер** (Србија); **монах Јосиф** (Хиландар); **Вацлав Чермак** (Чешка); **Јелица Стојановић** (Црна Гора)

КОНАЧНИ ПРЕДЛОГ

Аутори:

Хајнц Миклас (Аустрија), **Виктор А. Баранов** (Русија), **Зоран Костић, Виктор Савић** (Србија)
Јун, 2008.

УВОД

Смисао стандардизације старословенског ћириличног писма садржан је у његовом експлицитном нормирању. Тиме се постиже:

- а) максимална општост и садржајност у инвентару који задовољава потребе свих редакција током времена;
- б) практична функционалност и једноставна употреба система у смислу да је свака јединица јасно дефинисана и формално и функционално.

Тиме објективна вредност система лежи у његовој компаративности и компатибилности, без остатка, у свим славистичким срединама.

I. ТАБЕЛЕ СТАНДАРДА:

Овај **Стандард старословенског ћириличног писма** настао је као резултат допуне *Побољшаној њредлоја* од стране аутора *Коначној њредлоја*, у складу са препорукама Београдске конференције (види *Закључци*: (<http://www.sanu.ac.yu/Cirilica/Cirilica.aspx>). *Предлој* се заснива на следећим принципима:

1. Слова и специјални симболи класификовани су као **основне** и **функционалне** јединице. Њима и другим јединицама (надредним и редним знацима и знацима на маргинама) додате су палеографске варијанте које се одређују као **глифови**. Глифови не представљају стандардне јединице и не треба да се региструју као посебне јединице. Они ће служити за посебне намене, на пример палеографске описе, и чине основу за формирање посебне базе података о глифовима.
2. **Основни инвентар** састоји се из свих јединица са јасним и посебним формалним и функционалним својствима. Већина ових јединица траје кроз читаву писменост, чинећи наднационалну константу у оквиру старословенске писане традиције.
3. **Функционални инвентар** јесте онај који представља неопходну допуну основном инвентару, без које би употреба писма била

тешка или чак немогућа за све научне потребе. У овом делу налазе се елементи који су се користили у одређеном периоду и/или на одређеној територији (нпр. консонантска слова са одвојеним знаком за умекшавање), разликују се формално једнофункционалне (у случају слова: хомофоне) јединице високе фреквенције, које се могу појављивати заједно са својим основним обликом у истом тексту, (нпр: *јесѣи широко* [№ 9] и *он широко* [№ 35] vs. *јесѣи* [№ 8], *он* [№ 34], и као изузетак – диграф *оник* [№ 45] vs. *ук ”руско“* [№ 48] или *шиѣи* [№ 64] према *шиѣа* [№ 65] и *дебело јери 4* [№ 70, 75] према *дебело јер 3* [№ 67–69, 73–74]), и други елементи неопходни за посебне потребе – на пример транслитерација глагољског писма или проучавање графема. Већина функционалних јединица могу се сматрати специфичним алогографима њихових основних графема.

4. Свако слово – основно и функционално – има своје **надметнуто слово без титле** и **надметнуто слово са титлом**.
5. Табела **дијакритичких знакова** садржи надредне знакове и титле.
6. Табела **знакова интерпункције и симбола** садржи редне знакове, делове лигатура и посебне елементе који се обично појављују на маргинама.
7. Утврђена је посебна табела **бројева** за нумеричке елементе.

II. ОСТАЛО:

1. Утврђено је да је потребно регистровати цео стандард старословенског писма са проширењима неопходним да се направи електронско писмо (фонт), који би функционално могао репродуковати старословенско писање и електронску размену докумената.
2. Утврђено је да регистрација треба да се изврши одвојено и независно од садашњег стања, из разлога набројаних у: <http://www.sanu.ac.yu/Cirilica/Prilozi/Unicode-Explanation.pdf>.
3. Коначни предлог треба представити на Међународном конгресу

слависта у Охриду (септембар 2008. године) ради стицања опште подршке за његово усвајање у Уникоду.

4. Без обзира на који начин ће Уникод извршити регистрацију (у потпуности или делимично), слависти треба да раде у оквиру овог стандарда. По усвајању примедби на *Стандард* и *Предлоі*, Београдски тим ће предложити Уникод-кодове из дела Уникода који је предвиђен за приватну употребу (Private Use Area) и тај предлог ће такође изложити јавној расправи.

III. ОТВОРЕНА ПИТАЊА

У недостатку времена у току Београдске конференције нека питања су остала отворена, а нека нису ни дотакнута. У јавној расправи треба посебно обратити пажњу на следеће:

1. Тачка 1.3 у *Закључку* предвиђа „да свако слово (основно и функционално) има своје **надметнуто слово** без титле и надметнуто слово са титлом“. То подразумева одређене реконструкције. Скрећемо пажњу на необична решења (са техничке, логичке и историјске тачке гледишта), која, иако су доследна у односу на систем, можда треба изоставити из предлога: *он мноіооко* [№ 39], *омеіа узвична* [№ 53], *омеіа ілаіољска* [№ 55], а можда и све *меке/умекшане* облике [№ 5, 7, 27, 29, 31, 33, 51].
2. Остало је отворено питање **лигатура**. Мишљења су била подељена. Савремени системи писања уобичајено захтевају мали број лигатура које су регистроване у Уникоду и присутне су у сваком фонту. У случају старословенског писма, према првобитном предлогу на Београдској конференцији, има преко 200 лигатура, и то није њихов коначан број који се може наћи у историјским документима. Иако је јасно да су потребна извесна ограничења, да ли занемарити то богатство овог писма?
3. Питање **имена слова**, осим у главним цртама, није детаљно расправљано. Будућа расправа мора да разјасни да ли се имена користе у складу са својом редакцијом и славистичком традицијом,

или се и ту може постићи јединствени стандард. Посебан проблем су имена дијакритичких знакова, титли, интерпункције и симбола. Зато су имена слова дата углавном описно.

Очекујемо од слависта на пољу палеославистике да пруже пун допринос у разрешавању недоумица у овако важној ствари као што је успостављање међународног стандарда старословенског писма.

Зоран Костић

Задужбина светог манастира Хиландара

Хајнц Миклас

Институт за Славистику, Универзитет у Бечу

СТАНДАРТ СТАРОСЛАВЯНСКОГО КИРИЛЛИЧЕСКОГО ПИСЬМА

ПЕРВОНАЧАЛЬНОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Научные авторы (по заказу Хиландарского монастыря, 2003): **Зоран Костич, Виктор Савич** – 2006
Институциональный автор: **Сербская Академия наук и искусств (САНИ)** – 2007

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Авторы: **Участники Белградской конференции**

Хайнц Миклас, Йоханес Райнхарт (Австрия); **Румян Лазов, Анисава Милгенова** (Болгария); **Стана Янкоска, Виолетта Мартиновска** (Македония); **Елена Л. Алексеева, Виктор А. Баранов, Анатолий А. Турилов** (Россия); **Душица Грбич, Ясмينا Гркович-Мейджор, Гордана Йованович, Зоран Костич, Катарина Мано-Зиси, Предраг Миодраг, Слободан Павлович, Виктор Савич, Гойко Суботич, Гордана Томович, Джордже Трифунович, Бранкица Чигоя, Новка Шокица, Ирена Шпадиер** (Сербия); **монах Иосиф** (Хиландар); **Вацлав Чермак** (Чехия); **Елица Стоянович** (Черногория).

ОКОНЧАТЕЛЬНОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Авторы:

Хайнц Миклас (Австрия), **Виктор А. Баранов** (Россия), **Зоран Костич, Виктор Савич** (Сербия)
июнь, 2008.

ВВЕДЕНИЕ

Основной причиной стандартизации Старославянского кириллического письма явилась необходимость осуществить его нормализацию. Результатом является:

- (а) максимальная полнота и достаточность инвентаря, удовлетворение потребностей всех местных редакций любого периода; и
- (б) практическая функциональность и простота использования системы, так как каждая единица четко определена как формально, так и функционально.

Таким образом, объективная ценность системы заключается в ее сопоставимости и совместимости, при отсутствии избыточности, во всех центрах славистики.

I. СТАНДАРТНЫЕ ТАБЛИЦЫ

Настоящий **Стандарт Старославянского Кириллического Письма** появился в результате пересмотра Первоначального предложения авторами Заключительного предложения согласно рекомендациям Белградской конференции (см. (<http://www.sanu.ac.yu/Cirilica/Cirilica.aspx>)). Он основан на следующих принципах:

1. Базовые элементы (буквы и специальные символы) разделены на **основные** и **функциональные единицы**. К этим и всем остальным единицам (надстрочным, строчным и маргинальным знакам) может быть добавлен ряд палеографических вариантов, определяемые как **глифы**. **Глифы** не являются стандартными элементами и не должны регистрироваться как особые единицы. Они могут быть использованы для специальных целей, например для палеографических описаний, и могут стать основой будущего инвентаря (отдельной базы данных) глифов.
2. **Основной перечень** включает в себя все единицы с самостоятельными и устойчивыми формальными и функциональными свойствами. Большая часть из них существовала на протяжении всей истории кирилловского алфавита, являясь наднациональной константой церковнославянской письменной традиции.

3. **Инвентарь функциональных знаков** включает в себя необходимые дополнительные символы, без которых было бы сложно или даже невозможно использовать алфавит для решения всех научных задач. Этот набор включает редкие элементы, появившиеся в определенных периоды и/или в определенных регионах (например, знаки согласных с отдельным значком мягкости), различающиеся формально однофункциональные (в случае букв – омофонные) единицы высокой частотности, которые могут использоваться вместе с их основными вариантами в одном и том же тексте (например: *Есть* [№ 9] и *Он Широкий* [№ 35] vs. *Есть* [№ 8], *Он* [№ 34], и как исключения – диграф *Оник* [№ 45] vs. “Русский” *Ук* [№ 48] или *Шт* [№ 64] vs. *Щ* [№ 65] и *Еры4* [№ 70, 75] vs. *Еры1-3* [№ 67-69, 73-74]), а также другие знаки, необходимые для определенных задач, например для транслитерации глаголических текстов или исследования графики. Большинство функциональных единиц могут рассматриваться как специфические аллографы основных знаков (графем).

4. Каждая буква – основная и функциональная – имеет свое **надстрочное** соответствие с титлом и без него.
5. Таблица **диакритических знаков** содержит надстрочные диакритические знаки и титла.
6. Таблица **знаков пунктуации** и **символов** содержит строчные знаки, части лигатур и специальные элементы, обычно используемые на полях.
7. Для **числовых знаков** была создана специальная таблица числовых букв и символов.

II. ДРУГИЕ СОГЛАШЕНИЯ:

1. Для того чтобы функционально точно воспроизвести церковнославянские тексты в электронном виде и в Интернете, участники Белградской конференции договорились о необходимости заре-

гистрировать полный старославянский Стандарт с такими дополнениями, которые требуются для полноценного обмена электронными документами.

2. Участники конференции пришли к соглашению о том, что регистрация данного Стандарта должна быть независимой от регистрации имеющихся стандартов по причинам, изложенным в: <http://www.sanu.ac.yu/Cirilica/Prilozi/Unicode-Explanation.pdf>.
3. Окончательный вариант Предложения должен быть представлен на Международном конгрессе славистов в Охриде (Македония, сентябрь 2008 года), для того чтобы добиться широкого распространения в мире и получить необходимую поддержку для включения в *Unicode*.
4. Вне зависимости от типа и уровня регистрации, на которые может согласиться в конечном счете консорциум *Unicode*, слависты должны присоединиться к предложенному Стандарту. В дальнейшем, в случае обнаружения неполноты Стандарта, Белградская группа будет рекомендовать дополнительные коды из личного диапазона (*Private User Area*) таблицы Юникода. Такие рекомендации будут открыты для обсуждения.

III. НЕОБХОДИМЫЕ КОММЕНТАРИИ:

В связи с недостатком времени некоторые из обсуждаемых вопросов в течение Белградской конференции остались нерешенными, другие – остаются не рассмотренными до сих пор. Дальнейшее обсуждение должно быть сосредоточено на следующих проблемах:

1. Пункт 1.3. *Решений* конференции предусматривает, что «каждый буквенный символ (основной или функциональный) должен иметь **надстрочное начертание** как с титлом, так и без него». Очевидно, это условие требует определенного количества реконструкций. Следует отметить, что результатом такого решения будут некоторые странности – технические, логические и исторические, даже если они соответствуют системе. В будущем могут быть

предложены и иные решения (например, из Предложений могут быть исключены: *Он многоочное* [№ 39], *Омега восклицательная* [№ 53], *Омега глаголическая* [№ 55]) и, возможно, все одиночные и/или составные мягкие/палатальные знаки [№ 5, 7, 27, 29, 31, 33, 51]).

2. Обсуждался, но остался нерешенным вопрос о (специальных) лигатурах. Современные письменные системы обычно требуют очень небольшого количества лигатур, которые включены в перечень *Unicode* и могут быть найдены в каждом компьютерном шрифте. Для старославянского письма первоначальное предложение, представленное на Белградской конференции, включало свыше 200 лигатур, и это, безусловно, не полное их количество, которое может быть найдено в исторических документах. Даже если согласиться с тем, что количество лигатур должно быть ограничено, можно ли совершенно пренебречь таким богатством форм?
3. Подробно не обсуждался вопрос о **именах знаков**, хотя были приняты некоторые общие положения. Дальнейшее обсуждение позволит понять, должны ли имена даваться в соответствии с привычным использованием и традициями славистики, или вместо этого необходимо предложить новую стандартизованную систему. Это особенно справедливо в отношении названий диакритических знаков, титл, знаков пунктуации и некоторых иных символов. В настоящее время имена для единиц Стандарта зачастую являются описательными.

Ожидается, что специалисты в области средневековой славянской письменности сделают все необходимое для решения оставшихся неясными вопросов в этом важном проекте создания международного Стандарта для старославянских письменных систем.

Зоран Костиц
Фонд Хиландарского монастыря

Хайнц Миклас
Институт Славистики, Венский университет

STANDARD OF THE OLD SLAVIC CYRILLIC SCRIPT

INITIAL PROPOSAL

Scientific authors (on demand of the Hilandar Monastery, 2003): **Zoran Kostić, Viktor Savić** - 2006
Institutional author: **Serbian Academy of Sciences and Arts (SASA)** - 2007

IMPROVED PROPOSAL

Authors: **Participants of the Belgrade Conference**

Heinz Miklas, Johannes Reinhart (Austria); **Rumjan Lazov, Anisava Miltenova** (Bulgaria); **Stana Jankoska, Violeta Martinovska** (Macedonia); **Elena L. Aleksejeva, Viktor A. Baranov, Anatolij A. Turilov** (Russia); **Dušica Grbić, Jasmina Grković-Major, Gordana Jovanović, Zoran Kostić, Katarina Mano-Zisi, Predrag Miodrag, Slobodan Pavlović, Viktor Savić, Gojko Subotić, Gordana Tomović, Đorđe Trifunović, Brankica Čigoja, Novka Šokica, Irena Špadijer** (Serbia); **Monk Josif** (Hilandar Monastery); **Václav Čermák** (Czech Republic); **Jelica Stojanović** (Montenegro)

FINAL PROPOSAL

Authors:

Heinz Miklas (Austria), **Viktor A. Baranov** (Russia), **Zoran Kostić, Viktor Savić** (Serbia)
June, 2008

INTRODUCTION

The rationale for standardizing the Old Slavonic Cyrillic script is to produce an explicit normalization. This results in:

- (a) maximal completeness and adequacy of the inventory, meeting the needs of all local redactions of any date; and
- (b) practical functionality and user–friendliness of the system in the sense that each unit is clearly defined, both formally and functionally.

Thus the objective value of the system lies in its comparability and compatibility, without redundancy, in all Slavistic centres.

I. STANDARD TABLES:

The present **Standard of the Old Slavonic Cyrillic Script** has emerged from a revision of the Initial Proposal by the authors of the Final Proposal according to the recommendations of the Belgrade Conference (cf. *Conclusions*: (<http://www.sanu.ac.yu/Cirilica/Cirilica.aspx>). It is characterized by the following principles:

1. Neutral elements (characters and special symbols) are classified as **basic** and **functional units**. To these and all other units (supralinears, linears, and marginal signs) a selection of palaeographic variants can be added which are defined as **glyphs**. **Glyphs** are not regarded as Standard units and are not to be registered separately. They will serve for special purposes such as palaeographic descriptions and form the basis of a future inventory (separate data base) of glyphs.
2. The **basic inventory** comprises all units with a distinct and stable form- and function-relationship. Most of them have existed throughout the history of the script, thus forming a supranational constant within the CS written tradition.
3. The **functional inventory** comprises necessary additions to the basic inventory, without which it would be difficult or even impossible to use the script for all scholarly tasks. This set includes rare elements occurring in certain periods and/or regions (e.g. consonant letters with

a separate softness marker), formally distinct homofunctional (in the case of letters: homophonous) units of a high frequency which can co-occur with their basic counterparts in same texts, (e.g. *Wide Jest* [no. 9], *On* [no. 35] vs. *Jest* [no. 8], *On* [no. 34], and, as exceptions, digraph *Onik* [no. 45] vs. “*Russian*” *Uk* [no. 48], or the *Sht-* [no. 64] and *Jery-* [no. 70, 75] sequences vs. *Jery* [no. 67-69, 73-74], *Shta* [no. 65]), and other elements needed for certain tasks, such as the transliteration of the Glagolitic script or graphemic investigations. Most of the functional units can be considered as specific allographs of their basic counterparts (graphemes).

4. Each letter – whether basic or functional – has its own **superscript** counterpart both with and without titlos.
5. The table **Diacritical Marks** comprises supralinear diacritics and titla.
6. The table **Punctuation Marks and Symbols** comprises linear marks, parts of ligatures, and special elements usually occurring in margins.
7. A special table **Numbers** has been established for numeric elements.

II. FURTHER AGREEMENTS:

1. In order to reproduce Church Slavonic functionally on the world-wide web, the participants of the Belgrade Conference agreed that it was necessary to register the entire Old Cyrillic Standard, with such font extensions as are required for electronic document exchange.
2. It was agreed that this registration should be independent of current registrations for reasons outlined in: <http://www.sanu.ac.yu/Cirilica/Prilozi/Unicode-Explanation.pdf>.
3. The final proposal is to be presented at the International Congress of Slavists in Ohrid, Macedonia (September 2008), in order to gain world-wide dissemination and support for its inclusion in *Unicode*.
4. Regardless of the type and degree of registration the *Unicode* consortium

may eventually agree on, scholars in the field of Slavic Studies ought to conform to the proposed Standard. If inadequacies in the Standard are noted later, the Belgrade team will recommend further codes from the *Private User Area* of *Unicode*. Such recommendations will be open to public discussion.

III. PENDING ISSUES:

Due to time constraints, some of the issues under discussion remained unresolved during the Belgrade Conference, while others have not even been dealt with so far. Further public discussion should focus on the following problems:

1. Paragraph 1.3. of the *Conclusions* envisages that “each character (whether basic or functional) shall have its own **superscript** letter, both with and without titlos”. Obviously, this requirement necessitates a certain amount of reconstruction. The resulting (technical, logical, and historical) oddities of certain solutions should be pointed out, even if they are consistent with the system. In the future a different solution may be proposed (e.g., to exclude from the proposal: *Many-eyed On* [no. 39], *Exclamatory Omega* [no. 53], *Glagolitic Omega* [no. 55], and perhaps all single and/or compound *soft/palatal* units [no. 5, 7, 27, 29, 31, 33, 51]).
2. The issue of (special) **ligatures** was discussed, but remained unresolved. Contemporary writing systems usually require a very small number of ligatures which are listed in *Unicode* and can be found in every font. In the case of the Old Cyrillic script, the original proposal, presented at the Belgrade Conference, listed over 200 ligatures; and this is far from the total number that can be found in historical documents. Even if it is clear that there would have to be restrictions – should such a wealth of forms be utterly neglected?
3. The topic of **character names** was not discussed in detail, even if certain general resolutions were taken. Further discussion will have to clarify whether they are to be chosen according to customary usage and publishing conventions, or whether a new, uniform system should be pro-

posed instead. This is especially true of the names for diacritical marks, titla, punctuation marks, and symbols. At present, the names given to the Standard units are often descriptive.

It is expected that specialists in the field of palaeoslavic studies will do their best to resolve the remaining uncertainties in the important project to establish an international Standard for the Old Slavonic scripts.

Zoran Kostić

Foundation of Holy Monastery Hilandar, Belgrade

Heinz Miklas

Institute of Slavic Studies, University of Vienna

СЛОВА И НАДМЕТНУТА СЛОВА

БУКВЫ И ВЫНОСНЫЕ БУКВЫ • LETTERS AND SUPERScript LETTERS

Основна и функционална слова					Глифови: велика слова	Глифови: мала слова	Глифови: надметнута слова		
41	Р	ρ	ρ	Ṛ	Рци	Ṛ	ρ	Ṛ	Ṛ
42	С	с	с	Ṣ	Слово	Σ	с с	Ṣ	Ṣ
43	С	с	с	Ṣ	Слово широко		С		
44	Т	т	т	Ṭ	Тврдо	Ṭ Ṭ Ṭ	т т т т т т т	Ṭ	Ṭ Ṭ Ṭ Ṭ
45	У	у	у	Ṭ	Оник	Ṭ Ṭ Ṭ Ṭ Ṭ Ṭ	Ṭ Ṭ Ṭ Ṭ Ṭ Ṭ Ṭ		
46	Х	х	х	Ḫ	Ук	Ḫ Ḫ Ḫ Ḫ Ḫ Ḫ Ḫ	Ḫ Ḫ Ḫ Ḫ Ḫ Ḫ	х Ḫ	Ḫ Ḫ
47	Х	х	х	Ḫ	Ук 2		Ḫ	х х х	Ḫ Ḫ Ḫ
48	У	у	у	Ṭ	Ук „руско“				
49	Ф	ф	ф	Ḟ	Фрт	Ḟ	ф ф ф ф ф ф ф	Ḟ	Ḟ
50	Х	х	х	Ḫ	Хер				
51	Х	х	х	Ḫ	Хер палатално				
52	Ω	ω	ω	Ṽ	Омега	Ω Ω Ω Ω W W	ω ω ω ω ω ω ω		
53	Ω	Ω	Ω	Ṽ	Омега узвична	Ω Ω	ω ω	ω	Ṽ
54	Ω	Ω	Ω	Ṽ	Омега затворена	Ω	ω		
55	Ω	Ω	Ω	Ṽ	Омега глагољска		Ω		
56	Ѡ	Ѡ	Ѡ	Ṽ	От	Ѡ Ѡ	Ѡ Ѡ Ѡ Ѡ Ѡ	Ѡ	Ṽ
57	Ѡ	Ѡ	Ѡ	Ṽ	Од				
58	Ц	ц	ц	Ṣ	Ци	Ц	ц ц		
59	Р	Р	Р	Ṣ	Ци обрнуто				
60	У	У	У	Ṣ	Чрв	У У У	У У У У У У	У	Ṣ

СЛОВА И НАДМЕТНУТА СЛОВА

БУКВЫ И ВЫНОСНЫЕ БУКВЫ • LETTERS AND SUPERScript LETTERS

Основна и функционална слова					Глифови: велика слова	Глифови: мала слова	Глифови: надметнута слова		
61	Ч	ч	ч	ч̣	Чрв 2				
62	Ц	ц	ц	ц̣	Церв				
63	Ш	ш	ш	ш̣	Ша				
64	ШТ	шт	шт	шт̣	Шт	Ш ШТ	ш шт		
65	Щ	щ	щ	щ̣	Шта	Щ ЩТ	ш шт		
66	Ъ	ъ	ъ	ъ̣	Дебело јер	Ъ	ъ ъ̣	ъ	ъ̣
67	Ы	ы	ы	ы̣	Дебело јери	Ы	ы ы̣	ы ы̣	ы̣ ы̣̣
68	Ы̣	ы̣	ы̣	ы̣̣	Дебело јери 2				
69	Ы̣̣	ы̣̣	ы̣̣	ы̣̣̣	Дебело јери 3				
70	Ы̣̣̣	ы̣̣̣	ы̣̣̣	ы̣̣̣̣	Дебело јери 4				
71	Ь	ь	ь	ь̣	Танко јер		ь ь̣		
72	Ы	ы	ы	ы̣	Танко јери	Ы	ы ы̣		
73	Ы̣	ы̣	ы̣	ы̣̣	Танко јери 2				
74	Ы̣̣	ы̣̣	ы̣̣	ы̣̣̣	Танко јери 3				
75	Ы̣̣̣	ы̣̣̣	ы̣̣̣	ы̣̣̣̣	Танко јери 4				
76	Ь̣	ь̣	ь̣	ь̣̣	Средње јер		ь ь̣ ь̣̣ ь̣̣̣		
77	Ѣ	ѣ	ѣ	ѣ̣	Јат	Ѣ Ѣ̣	ѣ ѣ̣ ѣ̣̣ ѣ̣̣̣ ѣ̣̣̣̣ ѣ̣̣̣̣̣	ѣ ѣ̣	ѣ̣ ѣ̣̣
78	Ѥ	ѥ	ѥ	ѥ̣	Јат јотовано				
79	Ю	ю	ю	ю̣	Ју	Ю Ю̣	ю ю̣ ю̣̣ ю̣̣̣		
80	Ѧ	ѧ	ѧ	ѧ̣	Ју обрнуто	Ѧ Ѧ̣	ѧ ѧ̣		

СЛОВА И НАДМЕТНУТА СЛОВА

БУКВЫ И ВЫНОСНЫЕ БУКВЫ • LETTERS AND SUPERScript LETTERS

Основна и функционална слова					Глифови: велика слова	Глифови: мала слова	Глифови: надметнута слова		
81	Ѯ	Ѯ	Ѯ	Ѯ̄	Јук				
82	Ѡ	Ѡ	Ѡ	Ѡ̄	Ја	Ѡ Ѡ	Ѡ Ѡ		
83	Ѣ	Ѣ	Ѣ	Ѣ̄	Ја 2				
84	Ѥ	Ѥ	Ѥ	Ѥ̄	Је	Ѥ Ѥ Ѥ	Ѥ Ѥ Ѥ Ѥ Ѥ Ѥ	Ѥ	Ѥ̄
85	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ̄	Мало јус	Ѧ Ѧ Ѧ Ѧ Ѧ	Ѧ Ѧ Ѧ Ѧ Ѧ Ѧ		
86	Ѩ	Ѩ	Ѩ	Ѩ̄	Мало јус 2				
87	Ѭ	Ѭ	Ѭ	Ѭ̄	Мало јус 3				
88	Ѯ	Ѯ	Ѯ	Ѯ̄	Ја ново				
89	Ѱ	Ѱ	Ѱ	Ѱ̄	Велико јус	Ѱ Ѱ	Ѱ Ѱ		
90	Ѳ	Ѳ	Ѳ	Ѳ̄	Средње јус	Ѳ	Ѳ		
91	Ѵ	Ѵ	Ѵ	Ѵ̄	Ин	Ѵ	Ѵ		
92	Ѷ	Ѷ	Ѷ	Ѷ̄	Мало јус јотовано	Ѷ	Ѷ Ѷ		
93	Ѹ	Ѹ	Ѹ	Ѹ̄	Мало јус 2 јот.				
94	Ѻ	Ѻ	Ѻ	Ѻ̄	Мало јус 3 јот.				
95	Ѽ	Ѽ	Ѽ	Ѽ̄	Велико јус јот.	Ѽ	Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ		
96	Ѽ	Ѽ	Ѽ	Ѽ̄	Кси	Ѽ Ѽ	Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ Ѽ		
97	Ѽ	Ѽ	Ѽ	Ѽ̄	Пси	Ѽ Ѽ	Ѽ Ѽ		
98	Ѽ	Ѽ	Ѽ	Ѽ̄	Тита	Ѽ Ѽ Ѽ	Ѽ Ѽ Ѽ		
99	Ѽ	Ѽ	Ѽ	Ѽ̄	Ик	Ѽ	Ѽ Ѽ Ѽ		
100	Ѽ	Ѽ	Ѽ	Ѽ̄	Ижица				
101	Ѽ	Ѽ	Ѽ	Ѽ̄	Ижица са две тачке	Ѽ	Ѽ		

ДИЈАКРИТИЧКИ ЗНАКОВИ

ДИАКРИТИЧЕСКИЕ ЗНАКИ • DIACRITICAL MARKS

Знак			Глифови	Знак			Глифови	Знак			Глифови
1	’	Апостроф редни		20	̀	Псили варија	˘			Титле (офсет улево)	
2	ʰ	Пајерак редни		21	ˆ	Псили периспомени	ˆ	37	⸗	Титла 1	⸗
				22	˙	Псили дасија		38	⸘	Титла 2	⸘
3	ˆ	Палатализација		23	˚	Псили камора		39	⸙	Титла 3	⸙
4	˘	Пајерак	˘ ˙ ˚ ˛ ˜	24	˙	Дасија	˙ ˚ ˛ ˜	40	⸚	Покритије	⸚
5	˙	Пајерак оксија		25	˚	Дасија двојна					
6	˛	Пајерак варија		26	˜	Дасија оксија				Титле (између слова)	
7	˙	Тачка		27	˚	Дасија варија		41	⸗⸗	Титла 1 средња	⸗⸗
8	˚	Дијалитика	˚ ˛	28	ˆ	Дасија периспомени	ˆ	42	⸘⸘	Титла 2 средња	⸘⸘
9	˙	Тачка оксија		29	˘	Врахија		43	⸙⸙	Титла 3 средња	⸙⸙
10	˛	Тачка варија		30	˘	Кремасти		44	⸚⸚	Титла дуга средња	
11	˚	Дијалитика оксија		31	ˆ	Кремасти обрнути 1		45	⸚⸚	Покритије средње	⸚⸚
12	˛	Дијалитика варија		32	˘	Кремасти обрнути 2					
13	˙	Оксија		33	ˆ	Периспомени	˜			Знакови (између слова)	
14	˚	Оксија двојна		34	˙	Камора		46	˙˙	Тачка средња	
15	˛	Варија		35	˘	Лонга		47	˚˚	Дијалитика средња	
16	˚	Варија двојна		36	˘	Лонга двојна		48	˙˙	Оксија средња	
17	˙	Псили	˙ ˚ ˛ ˜					49	˙˙	Оксија двојна средња	
18	˚	Псили двојни						50	˛˛	Варија средња	
19	˚	Псили оксија	˚					51	˛˛	Варија двојна средња	

БРОЈЕВИ

ЧИСЛОВЫЕ ЗНАКИ • NUMBERS

Основни и функц.	Бројна вредн.	Глифови	Основни и функц.	Бројна вредн.	Глифови	Основни и функц.	Бројна вредн.	Глифови	Основни и функц.	Бројна вредн.	Глифови
1	1	Ѧ ѧ	23	300	Ѱ ѱ	45	10.000	Ј ј	67	300.000	
2	2	Ѣ ѣ	24	400	Ѳ ѳ	46	20.000	Ѧ ѧ	68	300.000	Г г П п
3	3	Ѥ ѥ	25	500	Ѵ ѵ	47	20.000	К к	69	400.000	
4	4	Ѧ ѧ	26	600	Ѷ ѷ	48	30.000		70	400.000	У у
5	5	Ѩ ѩ	27	700	Ѹ ѹ	49	30.000	Л л	71	500.000	
6	6	Ѭ ѭ	28	800	Ѻ ѻ	50	40.000		72	500.000	Ф ф
7	6	Ѯ ѯ	29	900	Ѽ ѽ	51	40.000	М м	73	600.000	
8	7	Ѱ ѱ	30	900	Ѿ ѿ	52	50.000		74	600.000	
9	8	Ѳ ѳ	31	900	Ѡ ѡ	53	50.000	Н н	75	600.000	Х х
10	9	Ѵ ѵ	32	900	Ѣ ѣ	54	60.000		76	700.000	
11	10	Ѷ ѷ	33	900	Ѥ ѥ	55	60.000		77	700.000	Ѳ ѳ
12	20	Ѹ ѹ	34	1.000	Ѧ ѧ	56	60.000	Ѵ ѵ	78	800.000	
13	30	Ѻ ѻ	35	2.000	Ѣ ѣ	57	70.000		79	800.000	Ѵ ѵ
14	40	Ѽ ѽ	36	3.000	Ѥ ѥ	58	70.000	Ѵ ѵ	80	900.000	
15	50	Ѿ ѿ	37	4.000	Ѧ ѧ	59	80.000		81	900.000	Ѵ ѵ
16	60	Ѡ ѡ	38	5.000	Ѩ ѩ	60	80.000	П п	82	1.000.000	
17	70	Ѣ ѣ	39	6.000	Ѭ ѭ	61	90.000		83	2.000.000	
18	80	Ѥ ѥ	40	6.000	Ѯ ѯ	62	90.000	У у Ѵ ѵ	84	3.000.000	
19	90	Ѧ ѧ	41	7.000	Ѱ ѱ	63	100.000		85	4.000.000	
20	90	Ѩ ѩ	42	8.000	Ѳ ѳ	64	100.000	Р р	86	5.000.000	
21	100	Ѭ ѭ	43	9.000	Ѵ ѵ	65	200.000		87	6.000.000	
22	200	Ѯ ѯ	44	10.000	Ѷ ѷ	66	200.000	Ѵ ѵ	88	6.000.000	

ЛИГАТУРЕ

ЛИГАТУРЫ • LIGATURES

Лигатура од			Глифови	Лигатура од			Глифови	Лигатура од			Глифови	Лигатура од			Глифови
1	Ѧ	ѦТ		28	ѦН	ѦН		55	ѦУ	ѦУ		82	ШЬ	ШЬ	
2	ѦВ	ѦВ		29	ѦР	ѦР		56	ѦЕ	ѦЕ		83	ѦН	ѦН	
3	ѦГ	ѦГ		30	ѦЬ	ѦЬ		57	ѦЕЧ	ѦЕЧ		84	ѦР	ѦР	
4	ѦН	ѦН		31	ѦУ	ѦУ		58	ѦН	ѦН		85	ѦТ	ѦТ	
5	ѦМНН	ѦМНН	ѦМНН	32	ѦГ	ѦГ		59	ѦІ	ѦІ					
6	ѦН	ѦН		33	ѦН	ѦН		60	ѦК	ѦК					
7	ѦП	ѦП		34	ѦК	ѦК		61	ѦЪ	ѦЪ					
8	ѦР	ѦР		35	ѦН	ѦН		62	ѦЪ	ѦЪ					
9	ѦУ	ѦУ		36	ѦР	ѦР		63	ѦЕ	ѦЕ					
10	ѦЕ	ѦЕ		37	ѦЬ	ѦЬ		64	ѦТВ	ѦТВ					
11	ѦЪ	ѦЪ		38	ѦУ	ѦУ		65	ѦТЕ	ѦТЕ					
12	ѦЪ	ѦЪ		39	ѦБ	ѦБ		66	ѦН	ѦН					
13	ѦЬ	ѦЬ		40	ѦВ	ѦВ		67	ѦТІ	ѦТІ					
14	ѦГ	ѦГ		41	ѦГ	ѦГ		68	ѦН	ѦН					
15	ѦУ	ѦУ		42	ѦД	ѦД		69	ѦТр	ѦТр					
16	ѦН	ѦН		43	ѦЕ	ѦЕ		70	ѦТра	ѦТра					
17	ѦД	ѦД		44	ѦЖ	ѦЖ		71	ѦТрн	ѦТрн					
18	ѦК	ѦК		45	ѦК	ѦК		72	ѦТрї	ѦТрї					
19	ѦМ	ѦМ		46	ѦЛ	ѦЛ		73	ѦТрѡ	ѦТрѡ					
20	ѦУ	ѦУ		47	ѦМ	ѦМ		74	ѦТЬ	ѦТЬ					
21	ѦГ	ѦГ		48	ѦН	ѦН		75	ѦТѡ	ѦТѡ					
22	ѦК	ѦК		49	ѦП	ѦП		76	ѦФр	ѦФр					
23	ѦЪ	ѦЪ		50	ѦС	ѦС		77	ѦЦр	ѦЦр					
24	ѦЪ	ѦЪ		51	ѦТ	ѦТ		78	ѦЦ	ѦЦ					
25	ѦЬ	ѦЬ		52	ѦУ	ѦУ		79	ѦШН	ѦШН					
26	ѦЕ	ѦЕ		53	ѦР	ѦР		80	ѦШТ	ѦШТ					
27	ѦУ	ѦУ		54	ѦЬ	ѦЬ		81	ѦШУ	ѦШУ					

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
811.163.1'35

Стандард старословенског ћириличног писма

/ коначни предлог, аутори Хајнц Миклас, Виктор А. Баранов, Зоран Костић, Виктор Савић. – Света Гора Атонска :
Манастир Хиландар = Monastery Hilandar, 2008 (Београд : ИЦА). – 24 стр. ; 30 см. -

Упоредо срп. текст и рус. и енгл. превод. –
Тираж 1 . 000. –

ISBN 978-86-84747-30-5

а) Старословенски језик – Ћирилица – Стандардизација
COBISS. SR-ID 150547468

ИЗДАВАЧ / PUBLISHER
МАНАСТИР ХИЛАНДАР / MONASTERY HILANDAR

ПРИПРЕМА / LAYOUT
ЗАДУЖБИНА СВЕТОГ МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА / FOUNDATION OF THE HOLY MONASTERY HILANDAR
www.hilandar.org

ШТАМПА / PRINTED BY
ИЦА / ICA

ТИРАЖ / COPIES
1000

БЕОГРАД / BELGRADE
2008.